

KS. JÓZEF WOŁCZAŃSKI

KSIĄDZ PROFESOR
SZCZEPAN SZYDELSKI (1872-1967)

POLITYK I DZIAŁACZ SPOŁECZNY

KSIĄDZ PROFESOR
SZCZEPAN SZYDELSKI
(1872-1967)

BIBLIOTEKA HISTORYCZNA
ARCHIWUM METROPOLII LWOWSKIEJ
OBRZĄDKU ŁACIŃSKIEGO
W KRAKOWIE

Seria B
STUDIA

Tom 14

Redaktor naukowy
KS. JÓZEF WOŁCZAŃSKI

KRAKÓW-LWÓW 2022

KS. JÓZEF WOŁCZAŃSKI

KSIĄDZ PROFESOR
SZCZEPAN SZYDELSKI (1872-1967)

POLITYK I DZIAŁACZ SPOŁECZNY

KRAKÓW-LWÓW 2022

ks. Józef Wołczański
Uniwersytet Papieski Jana Pawła II w Krakowie
ID <https://orcid.org/0000-0001-6210-1411>
✉ jozef.wolczanski@upjp2.edu.pl

Copyright © by ks. Józef Wołczański, 2022

Wydanie trzecie, zmienione i uzupełnione

Recenzenci
prof. dr hab. Zdzisław Gogola OFMConv
dr hab. Grzegorz Chajko

Redakcja
Justyna Zdziennicka

Projekt okładki
Paweł Sepielak

ISBN 978-83-8138-664-7 (druk)
ISBN 978-83-8138-886-3 (PDF)
<https://doi.org/10.12797/9788381388863>

Publikacja finansowana z subwencji dla Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II
w Krakowie

WYDAWNICTWO KSIĘGARNIA AKADEMICKA
ul. św. Anny 6, 31-008 Kraków
tel./faks: 12 431 27 43, 12 421 13 87
e-mail: publishing@akademicka.pl
<https://akademicka.pl>

Spis treści

Wstęp	7
Rozdział I. Poglądy polityczno-społeczne	25
1. Stosunek do rządów, zagadnień ustrojowych, partii i organizacji politycznych	25
2. Problematyka mniejszości narodowych	43
3. Stosunek do ruchu chrześcijańsko-społecznego	58
4. Patriotyzm ks. Szydelskiego	68
Rozdział II. Udział w życiu stronnictw politycznych	73
1. Działacz Stronnictwa Katolicko-Narodowego	73
2. Obecność i funkcje w Polskim Stronnictwie Chrześcijańskiej Demokracji	91
3. Akces do Zjednoczenia Chrześcijańsko-Społecznego	141
4. Członek Rady Naczelnej Obozu Zjednoczenia Narodowego	157
Rozdział III. Poseł na Sejm Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1930-1935	167
1. Wybory parlamentarne w Małopolsce Wschodniej	167
2. Aktywność sejmowa ks. Szydelskiego	182
3. Wiece i zebrania poselskie	210
4. Bilans kadencji poselskiej	214
Rozdział IV. Współorganizator Zjednoczenia Chrześcijańskich Związków Zawodowych w Małopolsce Wschodniej	223
1. Geneza, struktura, cele	223
2. Patron Zjednoczenia Chrześcijańskich Związków Zawodowych i członek Rady Głównej	238
3. Animator pracy i uczestnik zebrań związkowych	254
4. Założyciel i prezes Rady Nadzorczej Chrześcijańskiej Kasy Pożyczkowej	265

Rozdział V. Działalność w organizacjach społecznych, charytatywnych, oświatowych i religijnych	271
1. Zaangażowanie na rzecz zwalczania nędzy i bezrobocia	271
2. Wiceprezes Towarzystwa św. Wincentego à Paulo i Czytelni Katolickiej	282
3. Praca na niwie związków i stowarzyszeń katolickich	290
4. Rola na terenie Ligi Katolickiej	301
 Rozdział VI. Udział w ruchu samorządowym i praca dziennikarska	 311
1. Radny miasta Lwowa	311
2. Członek Zarządu Miast Polskich i Związku Miast Małopolskich	336
3. Troska o drobny przemysł i gospodarkę Małopolski Wschodniej	343
4. Funkcje redakcyjne	354
 Zakończenie	 365
 Wykaz skrótów	 369
 Bibliografia	 372
 Wykaz tabeli i schematów	 417
 Streszczenie	 419
 Abstract	 423
 Indeks osobowy	 427

Wstęp

Encyklika *Rerum novarum* Leona XIII z 1891 r. dokonała przełomu w dziedzinie chrześcijańskiej myśli społecznej również na ziemiach polskich w XIX/XX w. Dokument wskazywał metody rozwiązania kwestii robotniczej, odrzucając zarówno koncepcję ustroju kolektywnego, jak i liberalnego. Papież wypowiedział się za prawem państwa do ingerencji w sferę społeczno-gospodarczą, podał zasady odnoszące się do problemu sprawiedliwej płacy oraz uzasadniał prawo związków zawodowych do istnienia i działania¹.

Wskazania te ożywiły ruch chrześcijańsko-społeczny rozwijający się już przed ogłoszeniem encykliki we wszystkich trzech zaborach. Znaczną rolę w tym procesie odgrywali duchowni. Bardzo dynamicznie rozwijała się akcja społeczna w duchu chrześcijańskim zwłaszcza w zaborze pruskim. Zwrócono tam uwagę na sferę oświatową, pracę trzeźwościową i ruch spółdzielczy. Zakładano kółka i organizacje rolnicze oraz towarzystwa pożyczkowe. Wybitną rolę pełnił w tej dziedzinie szczególnie ks. Piotr Wawrzyniak, patron Związku Spółek Zarobkowych, zajmujący się ponadto organizacją spółek parcelacyjnych, powoływaniem do życia rolniczych spółdzielni handlowych, uczestniczący w życiu stowarzyszeń oświatowych i przemysłowych. Po jego śmierci, w patronacie Związku Spółek zasiadali inni księża: Stanisław Adamski, Wawrzyniec Kotecki, Franciszek Bolt. Na Śląsku, na długo przed opublikowaniem *rerum novarum*, powstały chrześcijańskie związki robotnicze, np. w 1880 r. w Bytomiu Związek Wzajemnej Pomocy Chrześcijańskich Górnośląskich. W Wielkopolsce ks. Antoni Stychel w 1893 r. założył Katolickie Towarzystwo Robotników Polskich, przekształcone później w Związek Katolickich Towarzystw Robotników Polskich. Działali w nim księża: Wacław Mayer, Stanisław Adamski, Arkadiusz Lisiecki, Walenty Dymek i Czesław Miśkałowicz. W 1908 r. powstało w Wielkopolsce Zjednoczenie Zawodowe

¹ *Chrześcijański ustrój społeczny. Leon XIII: „Rerum novarum”, Pius XI: „Quadragesimo anno”. Komentarz*, Londyn 1945, s. III.

Polskie z połączenia dotychczasowych trzech innych organizacji zawodowych, stawiające sobie za cel niesienie moralnej i materialnej pomocy dla swych członków oraz troskę o ich interesy zawodowe².

W zaborze rosyjskim zainteresowanie kwestią społeczną przejawiało w pierwszym rzędzie duchowieństwo diecezjalne i zakonne. Na uwagę zasługuje działalność o. Honorata Koźmińskiego OFMCap i jego zgromadzeń zakonnych. Pionierem ruchu chrześcijańsko-społecznego w Królestwie Polskim był ks. dr Marceli Godlewski. Organizował on pogadanki społeczno-religijne dla robotników, założył i patronował zatwierdzonemu przez władze carskie w 1906 r. Stowarzyszeniu Robotników Chrześcijańskich. Jednocześnie został redaktorem pisma „Przewodnik Polski”, zakładał spółdzielnie robotnicze, spożywcze i wytwórcze, organizował kursy społeczne i prowadził akcje oświatowo-odczytowe. Chrześcijańskim ruchem robotniczym zajmował się też ks. Andrzej Rogoziński w Łodzi, założył w 1905 r. stowarzyszenie zwane Demokracją Chrześcijańską. Współpracowali z nim księża Jan Albrecht i Wacław Wyrzykowski. W Częstochowie pracował w ruchu Demokracji Chrześcijańskiej ks. Włodzimierz Jakowski, twórca Katolickiego Stowarzyszenia Robotników Polskich, we Włocławku zaś ks. Józef Mańkiewicz, założyciel Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Robotników oraz Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Rzemieślników i Przemysłowców. Chrześcijańskie związki w Wilnie zostały zainicjowane przez ks. Józefa Montwiłła. Równoległym nurtem szła praca charytatywna i organizacyjna. Zakładano towarzystwa dobroczynne, domy ludowe dla robotników, szkoły zawodowe, czytelnie i ochronki. Wychodziło wiele pism katolickich, m.in. wydawane przez ks. Ignacego Kłopotowskiego: od 1906 r. „Polak – Katolik”, od 1905 r. „Posiew”, od 1911 r. „Dobra Służąca” i inne. Praktyczną działalność społeczną na podstawie zasad chrześcijańskich prowadzili ks. Wacław Bliźniński w Liskowie i ks. Antoni Kwiatkowski w Bychawie. Wreszcie w granicach Królestwa Polskiego pod koniec 1916 r. powstało Stronnictwo

² M. Banaszak, C. Strzeszewski, *Chrześcijańska myśl i działalność społeczna w zaborze pruskim w latach 1865-1918*, w: *Historia katolicyzmu społecznego w Polsce 1832-1939*, red. J. Skwara, Warszawa 1981, s. 94-95, 98-104; M. Chełmickowski, *Związki zawodowe robotników polskich w Królestwie Pruskim 1889-1918*, Poznań 1925, s. 46; R. Dzwonkowski, *Ksiądz Wawrzyniak jako działacz społeczny*, w: *Na okazanie drogi*, Poznań 1975, *passim*; W. Jakóbczyk, *Studia nad dziejami Wielkopolski w XIX w. (Dzieje pracy organizacyjnej)*, t. 2, Poznań 1959, s. 89; tamże, t. 3, Poznań 1967, s. 27; B. Kłapkowski, *Ruch zawodowy robotników i pracodawców na ziemiach polskich w czasie rozbiorów*, Warszawa 1939, s. 9 i nn.; K. Milik, *Działalność TCL w zaborze pruskim*, w: *Na okazanie drogi*, s. 80; K. Śmigiel, Ks. Piotr Wawrzyniak. Człowiek, kapłan, społecznik, Poznań 1985, *passim*; K. Turowski, *Historia ruchu chrześcijańsko-demokratycznego w Polsce*, t. 1, Warszawa 1989, s. 128-134; K. Zimmermann, Ks. patron Wawrzyniak, Kraków 1911, s. 16, 55-56.

Chrześcijańskiej Demokracji, początkowo apolityczne, które od 1918 r. przybrało znamię partii politycznej na fundamencie programu chrześcijańsko-społecznego³.

W zaborze austriackim epokę pracy chrześcijańsko-społecznej zapoczątkował ks. Stanisław Stojałowski. Zakładał kółka rolnicze, sklepy wiejskie, wydawał pisma dla ludu: „Wieniec”, „Pszczołka”, „Piast” i „Gospodarz Wiejski”. Dążąc do rozbudzenia polskiej wsi pod względem polityczno-społecznym, inspirował działalność i zasiadał w zarządach kilku stronnictw ludowych: Stronnictwa Chłopskiego, Stronnictwa Chrześcijańsko-Ludowego i Centrum Ludowego. Długą tradycję miały w Galicji stowarzyszenia pracownicze grupujące poszczególne zawody, np. „Skala”, „Gwiazda”, „Rodzina”, „Przyjaźń”, „Jedność”, „Jutrzenka” i „Zgoda”. Pionierem ich działalności był ks. Jan Badeni TJ. Po opublikowaniu *Rerum novarum*, realizacji zasad encykliki zostały poświęcone dwa wiece obywatelskie: w Krakowie 1893 r. i we Lwowie 1896 r. Na przełom XIX/XX w. w Galicji przypada okres narodzin ugrupowań politycznych na podłożu idei chrześcijańsko-społecznych. W 1897 r. w Krakowie powstało Stowarzyszenie Chrześcijańsko-Społeczne, w rok później tamże Stronnictwo Katolicko-Narodowe, w 1905 r. powołano do życia Polskie Centrum Ludowe pod przewodnictwem ks. Leona Pastora, a w 1908 r. w Krakowie narodziło się Polskie Stronnictwo Chrześcijańsko-Socjalne kierowane przez Mariana Dąbrowskiego. Znaczne ożywienie przeżywał galicyjski chrześcijański ruch zawodowy. W 1906 r. powstał w Krakowie Polski Związek Zawodowy Robotników Chrześcijańskich przy współudziale ks. Andrzeja Mytkowicza, ks. Ludwika Kasprzyka, Jana Puchałki i Władysława Horowicza. Siedem lat później przekształcił się on w Polskie Zjednoczenie Zawodowe. Powiększyła się też sieć spółdzielni kredytowych zw. Kasami Stefczyka. W sferze gospodarczej wyróżniali się ks. Wojciech Blaszyński z Sidziny i ks. Antoni Tyczyński z Albigowej, patronujący różnorodnym inicjatywom społeczno-gospodarczym w ramach swych parafii. Na polu miłosierdzia chrześcijańskiego zasłużyli się szczególnie ks. Zygmunt Gorazdowski we Lwowie, ks. Bronisław Markiewicz w Miejscu Piastowym, ks. Franciszek Siemiaszko i bp Adam Stefan Sapieha w Krakowie⁴.

³ R. Bender, *Chrześcijańska myśl i działalność społeczna w zaborze rosyjskim w latach 1863-1918*, w: *Historia katolicyzmu społecznego*, s. 217-222; S. Gajewski, *Społeczna działalność duchowieństwa polskiego w Królestwie Polskim 1905-1914*, Lublin 1990, s. 45-57; C. Strzeszewski, *Kościół katolicki w Polsce wobec zagadnień społeczno-gospodarczych (1966-1918)*, w: *Księga tysiąclecia katolicyzmu w Polsce*, red. P. Kałwa, M. Rechowicz, cz. 3, Lublin 1969, s. 393-394, 397-398; J. Styk, *Ksiądz Ignacy Kłopotowski 1866-1931*, Warszawa 1987, *passim*; K. Turowski, *Historia ruchu*, s. 131-201.

⁴ R. Dzwonkowski, *Listy społeczne biskupów polskich 1891-1918*, Paris 1974, *passim*; C. Strzeszewski, *Kościół katolicki*, s. 390-400; tenże, *Chrześcijańska myśl i działalność*

Era niepodległości Polski zapoczątkowana rokiem 1918 przyniosła ze sobą nowe problemy zarówno na płaszczyźnie państwowej, jak i kościelnej. Kościół zajął się reorganizacją własnej administracji, zwrócił uwagę na kwestię kształcenia i wychowania duchowieństwa i zaangażowania katolików w życie publiczne państwa. Nie mniej ważną sprawą było zagadnienie oddziaływania duszpasterskiego w zmienionych warunkach społeczno-politycznych i kulturalnych. Kontynuowano już w nowej rzeczywistości akcję chrześcijańsko-społeczną w duchu encykliki *Rerum novarum*. Dopiero 15 V 1931 r. działalność ta uzyskała dodatkowe wsparcie w postaci encykliki Piusa XI *Quadragesimo anno*. Papież przeprowadził krytykę kapitalizmu jako ustroju ukierunkowanego nie na zaspokojenie potrzeb ludzkich, ale wyłącznie na osiągnięcie zysku. Nierówny przy tym podział kapitału pociągał za sobą narastające niesprawiedliwości społeczne. Ponadto ustrój ten w opinii papieża nie nakładał na państwo troski o dobro wspólne. Encyklika nie podawała szczegółowej wizji nowego ustroju, ale postulowała oparcie go na zasadach korporacjonizmu chrześcijańskiego, polegającego na zastąpieniu walki klas współdziałaniem różnych warstw społecznych i wprowadzeniu społecznego samorządu. Papieska encyklika uznała własność prywatną za fundament wszechstronnego rozwoju jednostki i elementarny składnik organizacji społecznej. Papież domagał się stworzenia takich warunków, które pozwoliłyby ludziom pracy dojść do własności wytwórczej na drodze osobistego wysiłku. Pośrednio encyklika postulowała reformy zasad rozdziału dochodu narodowego oraz domagała się dopuszczenia robotników do udziału w zyskach przedsiębiorstwa⁵.

Wskazania społecznych encyklik Leona XIII i Piusa XI znalazły swój wyraz w wielorakich dziedzinach pracy Kościoła w Polsce okresu międzywojennego oraz instytucji, stowarzyszeń i organizacji z nim związanych. Na przełomie lat dwudziestych i trzydziestych XX w. umocniła się w społeczeństwie opinia o apolitycznym charakterze akcji katolicko-społecznej. Ksiądz Antoni Szymański w opublikowanej rozprawie *Religia a polityka* stwierdził, że władze kościelne nie mogą zakładać stronnictw politycznych, winny natomiast powstawać stronnictwa katolickie zakładane i złożone z katolików świeckich. Pierwszeństwo przyznawał takim stronnictwom, które dążyły do oparcia struktur państwa na zasadach chrześcijańskich. Wyjaśnienie to nie zapobiegało kontrowersjom w łonie obozu

społeczna w zaborze austriackim w latach 1865-1918, w: *Historia katolicyzmu społecznego*, s. 181-197; K. Turowski, *Historia ruchu*, s. 62-118.

⁵ S. Orlikowski, *Naprawa kapitalizmu według encykliki „Quadragesimo anno”*, w: *Chrześcijański porządek społeczny na podstawie encykliki „Quadragesimo anno”*, Lublin 1932, s. 45; J. Piwowarczyk, *Korporacjonizm i jego problematyka*, Poznań 1936, s. 33-35; A. Roszkowski, *Korporacjonizm katolicki*, Poznań 1932, s. 259.

katolickiego w latach trzydziestych, czego wyrazem były dyskusje na łamach czasopism. Zwolennicy stronnictwa katolickiego dowodzili konieczności jego istnienia dla obrony materialnej sfery działalności Kościoła, a jego katolicką wykładnię uważali za fundament zjednoczenia narodu polskiego. Antagoniści wskazywali natomiast na rozbięcie polityczne obozu katolickiego w Polsce, co uniemożliwia Kościołowi zaaprobowanie któregośkolwiek z programów. Fakt ten miał tłumaczyć konieczność ponadpartyjnej pozycji Kościoła i duchowieństwa. Zastrzeżenia te wszakże nie wykluczały osobistych sympatii hierarchów kościelnych i niższego duchowieństwa względem poszczególnych ugrupowań politycznych. Spośród polskich stronnictw politycznych najbardziej wyraziście zasady encyklik społecznych i wartości chrześcijańskich wyznawała Chrześcijańska Demokracja. Jej program ujmował relacje państwo–Kościół w duchu umiaru i zgody. W zakresie reform społecznych postulowano uznanie prywatnej własności oraz uwłaszczenie ludzi pracy, wskazywano na konieczność dopuszczenia pracowników do współudziału w zyskach przedsiębiorstwa i zapewnienia przydziału ziemi społeczności wiejskiej metodą parcelacji wielkich gospodarstw. Domagano się przebudowy ustroju, opierając się na zasadach korporacyjnych. Dzięki reprezentacji w parlamencie Chadecja, zajmując stanowisko centrowe, występowała wielokrotnie na forum Sejmu i Senatu, omawiając aktualne zagadnienia społeczno-polityczne w aspekcie własnego programu. Do jej czołowych członków należeli: Wojciech Korfanty, ks. Stanisław Adamski, ks. Zygmunt Kaczyński, Ludwik Gdyk, Wacław Bittner, Józef Chaciński, Antoni Ponikowski, ks. Jan Albrecht, ks. Ludwik Kasprzyk, ks. Szczepan Szydelski, ks. Aleksander Wóycicki. Inne stronnictwa z programem chrześcijańskim, np. Narodowa Demokracja, Klub Chrześcijańsko-Narodowy, Stronnictwo Katolicko-Ludowe, Narodowa Partia Robotnicza jakkolwiek uznawały rolę religii katolickiej, nie odwoływały się tak często do wskazań papieskich encyklik społecznych⁶.

Popularyzacją papieskich encyklik społecznych oraz realizacją zasad w nich zawartych, obok obrony interesów pracowniczych w duchu chrześcijańskim, zajmowały się chrześcijańskie związki zawodowe. Na Górnym Śląsku i w województwie poznańskim rozwijało działalność Zjednoczenie Zawodowe Polskie z siedzibą w Poznaniu, oparte na ideałach chrześcijańsko-narodowych. W 1906 r. w Krakowie powstał Polski Związek Zawodowy Chrześcijańskich Robotników, w 1921 r. doszło zaś do ukształtowania Chrześcijańskiego Zjednoczenia Zawodowego Rzeczypospolitej Polskiej w Warszawie. To ostatnie rozwijało się głównie w województwach zachodnich, środkowych i wschodnich. Chrześcijańskie związki

⁶ C. Strzeszewski, *Chrześcijańskie stronnictwa polityczne*, w: *Historia katolicyzmu społecznego*, s. 456-461, 477-479; A. Szymański, *Religia a polityka*, Warszawa 1927, s. 17-18.

zawodowe dążyły do moralnej i materialnej poprawy warunków bytu robotników na gruncie programu chrześcijańskiego. Prowadziły równocześnie szeroko zakrojoną akcję kulturalno-oświatową, wydawały własne czasopisma i publikacje oraz współpracowały z partiami politycznymi⁷.

Innym charakterystycznym zjawiskiem dwudziestolecia międzywojennego w sferze chrześcijańskiej działalności społecznej była Akcja Katolicka. Jej inicjator, papież Pius XI, postulował odrodzenie życia katolickiego w społeczeństwie drogą nasycenia wszystkich jego obszarów wartościami chrześcijańskimi. Zadaniem Akcji Katolickiej miało być zaangażowanie laikatu w apostolską misję Kościoła. Jesienią 1930 r. prymas Polski August Hlond powołał do życia Naczelny Instytut Akcji Katolickiej w Poznaniu, po czym erygowano instytuty diecezjalne. Działalność Akcji Katolickiej została oparta na tzw. kolumnach, czyli katolickich związkach poszczególnych grup stanowych. W tych ramach prowadzono pracę wychowawczo-społeczną, oddziaływano na różne środowiska, wydawano wiele czasopism i publikacji⁸.

W latach 1918-1939 rozwinęły się również katolickie organizacje młodzieżowe, takie jak Sodalitje Mariańskie wśród młodzieży szkół średnich, a w środowisku akademickim „Odrodzenie” i „Juventus Christiana”. W „Odrodzeniu” wybitną rolę odegrali ks. Władysław Lewandowicz i ks. Władysław Korniłowicz, w drugiej zaś z wymienionych organizacji wyróżniali się ks. Edward Detkens i ks. Edward Szwejnica. Organizowano Tygodnie Społeczne, wykłady powszechne dla duchowieństwa, kursy społeczne, zjazdy i kongresy. W 1934 r. powstała Rada Społeczna przy Prymasie Polski z udziałem wielu wybitnych znawców nauki społecznej Kościoła⁹.

Ważną dziedzinę aktywności Kościoła katolickiego w Polsce w okresie międzywojennym stanowiła akcja charytatywna. Jej potrzebę tłumaczyły zarówno spadek zamożności społeczeństwa po I wojnie światowej, jak i pauperyzacja ludności wywołana kryzysem ekonomicznym w latach 1929-1933. Akcją charytatywną zajmowały się liczne zgromadzenia zakonne, stowarzyszenia dobroczynne

⁷ R. Hermanowicz, S. Strzeszewski, *Chrześcijański ruch zawodowy i inne organizacje robotnicze*, w: *Historia katolicyzmu społecznego*, Warszawa 1981, s. 484-502; H.E. Wyczawski, *Działalność religijna i społeczna*, w: *Historia Kościoła w Polsce*, red. B. Kumor, Z. Obertyński, t. 2, cz. 2, Poznań–Warszawa 1979, s. 62-64.

⁸ H.E. Wyczawski, *Działalność*, s. 57-60; W. Zdaniewicz, *Akcja Katolicka*, w: *Historia katolicyzmu społecznego*, s. 419-451.

⁹ J. Majka, *Katolickie organizacje młodzieżowe*, w: *Historia katolicyzmu społecznego*, s. 346-364; C. Strzeszewski, *Ośrodki katolickiej myśli społecznej*, w: *Historia katolicyzmu społecznego*, 393-415, K. Turowski, „Odrodzenie”. *Historia Stowarzyszenia Katolickiej Młodzieży Akademickiej*, Warszawa 1987, *passim*.

i Konferencje św. Wincentego à Paulo. Szczególny charakter posiadało Apostolstwo Chorych założone w 1930 r. we Lwowie przez ks. Michała Rękasa. Na początku lat trzydziestych XX w. zakładano diecezjalne związki „Caritas”, celem koordynacji akcji charytatywnej w terenie¹⁰.

Jak wcześniej wspomniano, ważne miejsce w sferze działalności chrześcijańsko-społecznej w okresie zaborów i dwudziestolecia międzywojennego na ziemiach polskich zajmowali duchowni. W pierwszych dziesięcioleciach XX w. pracę społeczno-polityczną inspirowaną tezami społecznych encyklik papieskich prowadził jeszcze jeden kapłan – ks. Szczepan Szydelski. Urodził się 25 XII 1872 r. w Sokołowie k. Rzeszowa (obecnie Sokołów Małopolski) w rodzinie garncarza Łukasza Koziarza i Franciszki z d. Dec. W latach 1881-1884 pobierał naukę w miejscowej trzyklasowej szkole ludowej, po czym przez kolejnych osiem lat kontynuował edukację w gimnazjum w Rzeszowie. Świadectwo maturalne uzyskał 31 V 1892 r. Jako miejsce specjalistycznych studiów filozoficzno-teologicznych wybrał Lwów z pominięciem bliższego Przemyśla, rozpoczynając jesienią 1892 r. formację ascetyczną w rzymskokatolickim Seminarium Duchownym, a równocześnie wpisując się na listę studentów Wydziału Teologicznego tamtejszego Uniwersytetu Lwowskiego. Dnia 10 VII 1896 r. uzyskał absolutorium, a dziewięć dni później przyjął święcenia kapłańskie w katedrze lwowskiej. W latach 1896-1901 pełnił obowiązki wikariusza i katechety parafii Buczacz. Już wówczas włączył się w nurt działalności chrześcijańsko-społecznej: doprowadził do powstania Katolickiej Kuchni Ludowej, sklepu Kółka Rolniczego i Stowarzyszenia „Łączność” dla terminatorów i rzemieślników. Zgłosił swój akces do charytatywnego Towarzystwa św. Wincentego à Paulo, a także próbował swych sił – z dobrym skutkiem – na polu publicystycznym i pisarskim: oprócz doraźnych sprawozdań z akcji społecznej w Buczaczu drukowanych w periodykach lwowskich, ogłosił drukiem rozprawę *Cech garncarski w Sokołowie (koło Rzeszowa)* (Lwów 1899)¹¹.

Nowy etap życia młodego kapłana otworzył rok 1901, kiedy to władza duchowna przeniosła go na parafię pw. św. Marcina we Lwowie – odtąd ze środowiskiem lwowskim związany był przez 38 lat. Oprócz obowiązków wikariusza zajmował się też katechizacją dzieci zarówno we Lwowie, jak i w podmiejskich Krzywczycach. Nosząc się z zamiarem dalszych studiów, a co za tym idzie perspektywą udziału w życiu społeczno-kulturowym środowiska lwowskiego, jak również względami

¹⁰ J. Majka, *Chrześcijańska myśl i ruch charytatywny*, w: *Historia katolicyzmu społecznego*, s. 515-529; H.E. Wyczawski, *Działalność*, s. 55-57.

¹¹ AAK, b.sygn., S. Szydelski, *Wspomnienia z moich czasów*, Nysa 1953, s. 3-62, mps; J. Wołczański, *Szydelski Szczepan (Stefan)*, w: *PSB*, t. 49, red. zbior., Warszawa-Kraków 2014, s. 536.

rodzinnymi, podjął decyzję o zmianie nazwiska na Szydelski; wrócił tym samym do formy używanej pierwotnie przez jego przodków. Zamiar ten został sformalizowany dekretem namiestnictwa 31 III 1904 r. Jesienią tegoż roku został przeniesiony przez przełożonych na etat wikariusza parafii archikatedralnej we Lwowie, pełnił tę funkcję do roku 1906. Realizując plany dalszego rozwoju intelektualnego, uzyskał w 1905 r. doktorat z teologii na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jagiellońskiego. W tym samym roku podjął obowiązki katechety w I Szkole Realnej we Lwowie i pozostał na tym stanowisku do roku 1912. Zgłosił wówczas swój akces do kilku stowarzyszeń i organizacji: Towarzystwa Nauczycieli Szkół Wyższych, Związku Katechetów, Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Kapłanów i Towarzystwa Historycznego we Lwowie. Zaznaczył w nich swoją obecność nie tylko w sferze organizacyjnej, ale nade wszystko edytorskiej: opublikował bowiem kilka rozpraw z dziejów archidiecezji lwowskiej, podręczników do nauki religii oraz artykułów z dziedziny katechetyczno-wychowawczej¹².

W roku akademickim 1911/1912 zaangażowano go w charakterze zastępcy profesora teologii fundamentalnej na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Lwowskiego; pełnił te obowiązki w latach 1911-1912. Po uzyskaniu habilitacji 14 XII 1911 r. został mianowany 10 VI 1912 r. profesorem nadzwyczajnym i kierownikiem Katedry Teologii Fundamentalnej tamże. Obowiązki te pełnił do początku roku akademickiego 1939/1940. Profesurę zwyczajną uzyskał dopiero w II Rzeczypospolitej 17 III 1919 r. W różnych okresach oprócz dyscypliny kierunkowej wykładał także historię porównawczą religii, Nowy Testament, patrologię, prowadził seminarium naukowe i ćwiczenia z historii Kościoła. Poza pracą dydaktyczno-badawczą pełnił liczne funkcje administracyjne: dziekana fakultetu (1919-1921), prodziekana (1921/1922), zastępcy prodziekana (1926-1928), członka stałych komisji senackich: dyscyplinarnej dla profesorów, ekonomicznej, studenckiej, bibliotecznej, lokalowej dla profesorów. W latach 1917/1918, 1919-1921 i 1930/1931 reprezentował Wydział Teologiczny w senacie akademickim. Imponująco przedstawia się naukowy dorobek pisarski ks. Szydelskiego, liczący kilkadziesiąt publikacji z dziedziny apologetyki, historii i filozofii religii, historii Kościoła, hagiografii, historii oraz pedagogiki, nie licząc kilkuset tytułów sprawozdań, recenzji i artykułów publicystycznych¹³. Recenzenci zgodnie podkreślali

¹² AAK, b.sygn., S. Szydelski, *Wspomnienia*, s. 62-126; J. Wołczański, *Szydelski Szczepan (Stefan)*, s. 536-537.

¹³ AAK, b.sygn., S. Szydelski, *Wspomnienia*, s. 126-135; J. Wołczański, *Bibliografia opublikowanych prac ks. prof. dra hab. Szczepana Szydelskiego za lata 1897-1984*, ABMK, t. 63, Lublin 1994, s. 391-479; tenże, *Działalność dydaktyczno-naukowa ks. prof. Szczepana Szydelskiego na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie 1911-1939*, w: *Ks. Szczepan Szydelski*

wysoki poziom merytoryczny jego prac naukowych, dowodziły bowiem znakomitej orientacji autora w najnowszej literaturze przedmiotu, zawierały oryginalne interpretacje i rozwiązania, dzięki czemu uznawano go „[...] za pierwszoplanową postać w polemice katolicyzmu polskiego z zakusami synkretyzmu zachodnioeuropejskiego i rodzimego [...]”¹⁴. Do tego obszaru dokonań należy bez wątpienia zaangażowanie duchownego na froncie stowarzyszeń naukowych. O przynależności do Towarzystwa Historycznego (od roku 1924 Polskiego Towarzystwa Historycznego) wspomniano już wcześniej. Od roku 1920 należał do Towarzystwa Naukowego we Lwowie, Polskiego Towarzystwa Pedagogicznego, Polskiego Towarzystwa Filologicznego i Związku Profesorów Szkół Akademickich. Dwa lata później wszedł do Związku Zakładów Teologicznych w Polsce. W roku 1924 był jednym z czołowych inicjatorów powstania Polskiego Towarzystwa Teologicznego we Lwowie; w latach 1924-1927 pełnił tam funkcję wiceprezesa, w latach 1927-1946 prezesa. Przez 21 lat należał do Koła Katechetów we Lwowie (1918-1939)¹⁵.

Równoległą pasją ks. Szydelskiego – obok pracy dydaktyczno-naukowej – była działalność społeczno-polityczna, o której traktuje niniejsza rozprawa. Tytułem zasygnalizowania najważniejszych jej obszarów warto przytoczyć zasadnicze dokonania. I tak: jeszcze w okresie zaborów należał do Stronnictwa Katolicko-Narodowego, w latach 1911-1939 wchodził w skład Rady Miasta Lwowa, uczestniczył jesienią 1919 r. w krakowskim zjeździe założycielskim Polskiego Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji, w latach 1925-1926 pełnił funkcję prezesa zarządu lwowskiej Rady Okręgowej Chadecji, od 1925 r. był wiceprezesem Zarządu Dzielnicowego oraz członkiem Rady Naczelnej i Zarządu Głównego w Warszawie, w latach 1931-1934 kierował w randze prezesa Polskim Stronnictwem Chrześcijańskiej Demokracji Małopolski Wschodniej. W roku 1932 po secesji małopolskich struktur stronnictwa z centrali ogólnopolskiej, dwa lata później wraz z całym odłamek małopolskiej Chadecji zgłosił akces do Zjednoczenia Chrześcijańsko-Społecznego i pełnił w nim funkcję wiceprezesa Rady Naczelnej (1934-1935). W roku 1938 wszedł w skład Rady Naczelnej w Warszawie Obozu Zjednoczenia Narodowego, Prezydium Okręgu i wojewódzkiej Rady Okręgowej we Lwowie¹⁶.

ski (1872-1967). *Duszpasterz, uczonec, działacz społeczny*, red. B. Walicki, S. Zych, Sokołów Małopolski 2015, s. 53-107; tenże, *Szydelski Szczepan*, w: SBKSwP, t. 3, red. zbior., Lublin 1995, s. 114; tenże, *Wydział Teologiczny Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie 1918-1939*, Kraków 2002, s. 224 i nn.; tenże, *Wydział Teologiczny*, w: *Academia militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie*, red. A. Redzik, Kraków 2017, s. 323 i nn.

¹⁴ S. Nagy, *Apologetyka polska*, w: *Dzieje teologii katolickiej w Polsce*, red. M. Rechowicz, t. 3, cz. 1, Lublin 1976, s. 208.

¹⁵ J. Wołczański, *Szydelski Szczepan (Stefan)*, s. 537-538.

¹⁶ Tamże, s. 538-539; zob. rozdział II niniejszej pracy.

Jesienią 1930 r. został powołany do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej z listy BBWR w okręgu Lwów, piastował mandat poselski przez kolejnych pięć lat. Należał do wielu komisji sejmowych, zabierał często głos w trakcie posiedzeń plenarnych i komisji sejmowych. Aktywnie działał się na polu Zjednoczenia Chrześcijańskich Związków Zawodowych zarówno na szczeblu lokalnym, jak i w Radzie Głównej. Ponadto brał udział w pracy organizacji i ruchu samorządowym, należał do wielu towarzystw oświatowo-dobroczynnych. Był współinicjatorem powstania pisma „Głos Pracy”, przekształconego później w „Katolicki Głos Pracy” adresowanego do chrześcijańskich robotników. Prowadził przy tym przez pewien czas stronę wydawniczą i redakcyjną pisma. Pisywał liczne artykuły z zakresu ruchu chrześcijańsko-społecznego, zabierając głos w wielu drażliwych kwestiach społeczno-politycznych i ekonomicznych oraz podejmował zagadnienia w swej publicystyce, jak i w pracach naukowych o szczególnej aktualności¹⁷.

Po wybuchu II wojny światowej, zagrożony sowieckim aresztowaniem przeniósł swą działalność naukową i społeczno-polityczną. Dnia 5 XI 1939 r. opuścił Lwów i archidiecezję lwowską, przekraczając w styczniu następnego roku sowiecko-niemiecką granicę na Sanie w Przemyślu. Nigdy już nie powrócił na poprzednie stanowiska pracy. Początkowo przebywał w rodzinnym Sokołowie (1940-1946), później był wykładowcą w lwowskim Seminarium Duchownym ewakuowanym do Kalwarii Zebrzydowskiej (1946-1950), a po jego likwidacji przez władze komunistyczne przeniósł się do Seminarium Duchownego w Nysie (1950-1960). Poza pracą dydaktyczną głosił kazania i sprawował posługę sakramentalną w konfesjonale. Zmarł 28 XI 1967 r. w Nysie i został pochowany na miejscowym cmentarzu komunalnym¹⁸.

Pomimo istotnej roli, jaką ks. Szczepan Szydelski odegrał w polskiej teologii katolickiej i w ruchu chrześcijańsko-społecznym XIX/XX w., nie doczekał się dotąd osobnej monografii. Jeszcze za jego życia ukazywały się okolicznościowe biogramy bądź jubileuszowe dedykacje, omawiające bardzo pobieżnie kolejne życia i pracę dydaktyczno-naukową, a tylko wspominające działalność organizacyjną i społeczno-polityczną¹⁹. Po śmierci ks. Szydelskiego ukazały

¹⁷ J. Wołczański, *Szydelski Szczepan (Stefan)*, s. 537-539; zob. rozdziały III-VI niniejszej rozprawy.

¹⁸ AAK, b.sygn., S. Szydelski, *Wspomnienia*, s. 303-334; J. Wołczański, *Szydelski Szczepan (Stefan)*, s. 539-540.

¹⁹ J.A.[rchutowski], *Szydelski Stefan*, w: *PEK*, red. Z. Chełmicki, t. 39/40, Warszawa 1913, s. 23; [Biogram ks. Szczepana Szydelskiego], *STNL* 1(1921), nr 2, s. 177-178; *Bibliografia prac ks. prof. dr. Szczepana Szydelskiego (1904-1947)*, *KK* 4(1856), nr 13/14, s. 51-52; [Dedykacja ks. Szydelskiemu], *CT* 30(1959), f. 1/4, s. 5-9; *De professore Stephano Szydelski*, *CT* 19(1938), f. 4, s. 393-396; *Jubileusz ks. Szydelskiego*, *TP* 14(1960), nr 39, s. 7; *Jubileusz*

Bibliografia

I. Źródła

1. Źródła archiwalne

a) Archiwalia

Archiwum Akt Nowych w Warszawie

Zespół: Akta Obozu Zjednoczenia Narodowego

sygn. 23 – [Projekty statutu OZN oraz dyskusji nad nimi – korespondencja, 1928 r.]

sygn. 25 – Rada Naczelna [przemówienia szefa OZN gen. Skwarczyńskiego 19 V 1938 r., tymczasowy regulamin, skład rady i Komisji, zawiadomienia o zebraniach i porządku dziennym, 1938 r.]

sygn. 35 – [Sprawozdania ze zjazdów obywatelskich OZN w Wieluniu i Sieradzu. Rezolucja Zjazdu w Bydgoszczy, 1938 r.]

sygn. 36 – [Wykazy Okręgów, Obwodów i Oddziałów oraz imienne wykazy członków, prezydiów Okręgów i przewodniczących Obwodów. Listy posłów, senatorów członków Koła Parlamentarnego OZN, 1937-1938 r.]

sygn. 81 – „Robotnik Polski”. Tygodnik za miesiące I-IX 1939 r.

Zespół: Ministerstwo Spraw Wewnętrznych

sygn. 202/80 – Polityczne Komunikaty Informacyjne 1936-1937

sygn. 850 – Polityczne Komunikaty Informacyjne 1930, 1932-1933

sygn. 1025 – Polityczne Komunikaty Informacyjne 1928 r.

sygn. 1035 – Polityczne Komunikaty Informacyjne 1929 r.

sygn. 1047 – Polityczne Komunikaty Informacyjne i Biuletyny Informacyjne 1934 r.

sygn. 1049 – Polityczne Komunikaty Informacyjne 1935 r.

sygn. 1138 – Meldunki z ruchu zawodowego 1929 r.

Archiwum Autora w Krakowie

b.sygn. – S. Szydelski, Ruch chrześcijańsko-społeczny w dawnym województwie lwowskim, Kalwaria Zebrzydowska 1 III 1949 r., mps.

b.sygn. – S. Szydelski, Uwagi uzupełniające do mojej króciutkiej autobiografii, Nysa 20 I 1956 r., mps.

b.sygn. – S. Szydelski, Wspomnienia z moich czasów, Nysa 1953, mps.

b.sygn. – S. Szydelski, Życie i działalność naukowa i społeczna (Krótka autobiografia), Nysa 28 XI 1951, mps

Archiwum Archidiecezji Lwowskiej obrz. łac. w Krakowie

Zespół: Materiały dotyczące abp. Józefa Bilczewskiego

b.sygn. – J. Bilczewski, Dziennik 1900-1923, Lwów 1900-1923, mps.

b.sygn. – Korespondencja abp. J. Bilczewskiego 1908-1922.

Zespół: Akta Konsystorza i Kurii Metropolitalnej we Lwowie

sygn. 896 – Akta Kurii Metropolitalnej 1928 r.

sygn. 920 – Akta Kurii Metropolitalnej 1930 r.

sygn. 940 – Akta Kurii Metropolitalnej 1931 r.

sygn. 945 – Akta Kurii Metropolitalnej 1932 r.

sygn. 946 – Akta Kurii Metropolitalnej 1932 r.

sygn. 966 – Akta Kurii Metropolitalnej 1934 r.

sygn. 975 – Akta Kurii Metropolitalnej 1934 r.

sygn. 977 – Akta Kurii Metropolitalnej 1935 r.

sygn. 983 – Akta Kurii Metropolitalnej 1935 r.

sygn. 988 – Akta Kurii Metropolitalnej 1936 r.

sygn. 989 – Akta Kurii Metropolitalnej 1936 r.

sygn. 1022 – Akta Kurii Metropolitalnej 1937-1939 r.

sygn. 1023 – Akta Kurii Metropolitalnej 1937-1939 r.

sygn. 1031 – Akta Konsystorskie 1904 r.

sygn. 1037 – Akta Konsystorskie 1916 r.

b.sygn. – Akta Konsystorskie i Kurii Metropolitalnej luźne z lat 1909-1939

Zespół: Archiwalia różne

sygn. 338 – Sprawozdanie Zarządu Zjednoczenia Chrześcijańskich Związków Zawodowych na Małopolskę Wschodnią za rok 1935, Lwów 1935, mps.

Archiwum Archidiecezjalne w Przemyślu

Zespół: Spuścizna ks. dr. Jana Kwolka

b.sygn. – Korespondencja ks. Jana Kwolka 1931-1945

Archiwum Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego Jana Pawła II w Lublinie

Zespół: Akta personalne

sygn.17 V/VI – Korespondencja ks. prof. Antoniego Szymańskiego

sygn.17 VII/VIII – Korespondencja ks. prof. Antoniego Szymańskiego

Archiwum Seminarium Duchownego w Opolu

b.sygn. – Dokumenty i materiały osobiste ks. Szczepana Szydelskiego

Derżawnyj Archiw Lwiwskojj Oblasti m. Lwiv (Archiwum Państwowe Obwodu Lwowskiego we Lwowie)

Zespół: Lwowski Urząd Wojewódzki – Oddział ogólnopolityczny

f. 1, op. 1, nr 57 – Żydowskie Towarzystwo Dobroczynne

f. 1, op.37, nr 2055 – Dane statystyczne o udziale w wyborach do Sejmu i Senatu w 1930 r.

f. 1, op. 37, nr 3131 – Wykaz kandydatów z wyborów do Rady Miejskiej we Lwowie 1939 r.

Streszczenie

Jednym z najbardziej wyróżniających się rzymskokatolickich duchownych w środowisku społeczno-religijnym Małopolski Wschodniej I połowy XX w. był bez wątpienia ks. prof. dr hab. Szczepan Szydelski (1872-1967). Do dzisiaj budzi podziw jego wszechstronna aktywność, poczynając od pełnienia funkcji duszpasterskich, poprzez pracę dydaktyczno-naukową na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie, publicystyczną, aż do objęcia znaczących stanowisk w ogólnokrajowych i małopolskich strukturach Chrześcijańskiej Demokracji oraz innych ugrupowań politycznych, na forum Rady Miejskiej Lwowa, Sejmu Rzeczypospolitej i stowarzyszeń społeczno-charytatywnych.

Na przełomie XIX i XX stulecia zaangażował się w ruch chrześcijańsko-społeczny Galicji Wschodniej w strukturach stowarzyszeń „Łączność”, „Przyjaźń”, „Jedność”, „Skała” oraz charytatywnego Towarzystwa św. Wincentego à Paulo. Niebawem wstąpił w szeregi Stronnictwa Katolicko-Narodowego, gdzie doszedł do szczebla członka zarządu. W latach 20. XX w. dołączył do Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji. Początkowo objął w nim funkcję wiceprezesa, a w latach 1925-1932, pełniąc równocześnie obowiązki członka Rady Naczelnej w Warszawie, prezesa Zarządu Dzielnicowego ChD Małopolski Wschodniej. W latach 1932-1934 przewodniczył ChD Małopolski Wschodniej. Przez kilka kolejnych lat należał do Związku Chrześcijańsko-Społecznego, gdzie piastował funkcje wiceprezesa Zarządu Dzielnicowego we Lwowie i wiceprezesa Rady Naczelnej. W roku 1938 wszedł do Rady Naczelnej Obozu Zjednoczenia Narodowego.

Piastując mandat poselski w latach 1930-1935, ks. Szydelski wyróżniał się wielkim dynamizmem i zaangażowaniem. Na plenum parlamentu wygłosił 29 przemówień, należał do ośmiu komisji, pełnił funkcję superarbitra w sądach marszałkowskich.

Przez blisko 30 lat należał do Rady Miejskiej Lwowa, orędując na jej forum na rzecz stowarzyszeń rzemieślniczych, instytucji samopomocowych i charytatywnych. Jako jej delegat wchodził w skład Lwowskiego Towarzystwa Ratunkowego,

Rady Szkolnej Okręgowej Miejskiej, Lwowskiej Rady Patronatu nad Młodzieżą Rękodzielniczą, Rady Miejskiej Kasy Oszczędności, Miejskiej Komisji Opieki Społecznej. Zgłosił swój akces do Związku Miast Polskich, w jego szeregach awansował na stanowisko członka Zarządu Głównego i Rady Naczelnej.

Z biegiem lat powoli odchodził od idei pracy partyjnej na rzecz wdrażania w życie nauki społecznej Kościoła. Był współorganizatorem i patronem Zjednoczenia Chrześcijańskich Związków Zawodowych, jednocześnie pełnił też kuratelę nad niektórymi z nich. W 1929 r. powołał do życia przy Zjednoczeniu Chrześcijańską Kasę Pożyczkową, w której sprawował obowiązki prezesa Rady Nadzorczej. Należał do współtwórców Funduszu Wydawniczego, który w roku 1924 zainicjował powstanie organu prasowego Chadejki Małopolski Wschodniej, „Głosu Pracy”, przemianowanego w 1932 r. na „Katolicki Głos Pracy”. Początkowo Szydelski był członkiem komitetu redakcyjnego periodyku, a w latach 1933-1939 jego wydawcą i właścicielem.

Należał do kilkunastu organizacji dobroczynnych. Był zaangażowany w akcję zwalczania nędzy i bezrobocia. Już w 1917 r. wstąpił do Wydziału Zjednoczenia Chrześcijańskiej Dobroczynności Publicznej i Prywatnej, w 1926 r. został wiceprzewodniczącym Wydziału Wykonawczego Wojewódzkiego Komitetu Obywatelskiego Pomocy dla Bezrobotnych, a w 1931 r. zgłosił akces do Komitetu Obywatelskiego Pomocy Bezrobotnym we Lwowie. Powołano go do Centralnego Związku Katolickich Towarzystw i Zakładów Dobroczynnych we Lwowie. Cztery lata później został członkiem Lwowskiego Funduszu Pracy. Należał przy tym do Towarzystwa Opieki nad Terminatorami, Stowarzyszenia Chrześcijańskiego Związku Czeladników, Zjednoczenia Towarzystw Ochrony Dzieci i Młodzieży, Towarzystwa św. Wincentego à Paulo, Towarzystwa Wzajemnej Pomocy Kapłanów.

Problematyce społecznej poświęcał nie tylko czynne zaangażowanie, ale też oddziaływanie słowem pisanim. Pozostawił po sobie kilkaset artykułów publicystycznych, drukowanych na łamach licznych periodyków o zasięgu lokalnych, ale również ogólnopolskim. Apelował w nich na rzecz czynnej pracy zarówno duchowieństwa, jak i laikatu katolickiego. Sam dawał najlepszy przykład własną pracą oraz hojnością. Na cele charytatywne przeznaczał większość swoich dochodów, zyskując miano ofiarnego jałmużnika. Działalność społeczno-chrześcijańską traktował jako swój moralny obowiązek, a wizyty u ludzi biednych uważał za „najmilsze zajęcie”. Dynamiczną pracę na wielu obszarach tzw. życia publicznego przełomu XIX i XX w. przerwał wybuch II wojny światowej. W diametralnie zmienionej polskiej powojennej rzeczywistości nigdy już nie wrócił do dotychczasowych zajęć, poświęcając swój czas głównie pracy dydaktycznej wśród kandydatów do kapłaństwa.

Ksiądz Szczepan Szydelski bez wątpienia należy do elitarnego grona Polaków I połowy XX wieku o szerokich horyzontach umysłowych, szczerze zatroskanych o dobro wspólne, bezinteresownych w pracy społeczno-politycznej i charytatywnej, pojmowanej jako służba Bogu, Kościołowi i Ojczyźnie.

Słowa kluczowe: ks. prof. dr hab. Szczepan Szydelski, abp Józef Bilczewski, Sejm II Rzeczypospolitej, Stronnictwo Chrześcijańskiej Demokracji, Związek Chrześcijańsko-Społeczny, Obóz Zjednoczenia Narodowego, Zjednoczenie Chrześcijańskich Związków Zawodowych Małopolski Wschodniej, Rada Miasta Lwowa, „Katolicki Głos Pracy”

ABSTRACT

Reverend Professor Szczepan Szydelski (1872-1967)

A Politician and Social Activist

Rev. prof. dr hab. Szczepan Szydelski (1872-1967) was undoubtedly one of the most exceptional Roman-Catholic priests in the social and religious circles of Eastern Lesser Poland in the first half of the 20th century. His activity, still admired today, from his pastoral duties, to didactic and academic work at the Jan Kazimierz University in Lwów, to high posts in the national and Lesser Poland Province structures of the Christian Democratic Party and other political groups, Lwów City Council, Polish Parliament, social associations and charities.

In the late 19th and early 20th century he was active in the Christian social movement of Eastern Galicia within the structures of such associations as *Łączność*, *Przyjaźń*, *Jedność*, *Skała*, and the charitable Society of St. Vincent de Paul. Soon, he joined in the Catholic-National Party, where he eventually became the member of the board. In the 1920s, he joined the Christian Democratic Party. Initially, he took the position of vice-president, and in the years 1925-1932, while performing the duties of a member of the Supreme Council in Warsaw, the position of president of the District Board for Eastern Lesser Poland. In the years 1932-1934 he was the chair of the Christian Democratic Party in Eastern Lesser Poland. For the next few years he belonged to the Christian Social Union, where he held the positions of vice-president of the District Board in Lwów and vice-president of the Supreme Council. In 1938, he joined the Supreme Council of the Camp of National Unity.

While holding the parliamentary mandate in the years 1930-1935, Fr. Szydelski demonstrated exceptional dynamism and commitment. He gave 29 speeches at plenary sessions of the parliament, participated in eight commissions, and served as president of the marshal courts.

For nearly 30 years, he was a member of the Lwów City Council, advocating for craft associations, self-help and charitable institutions. As its delegate, he was a member of the Lwów Rescue Society, the City District School Council, the Lwów Patronage Council for Handicraft Youth, the Municipal Savings Bank Council, and the Lwów Social Welfare Commission. He also joined the Association of Polish Cities. In its ranks, he was promoted to the position of a member of the Main Board and the Supreme Council.

Over the years, he slowly moved away from the idea of party work in favor of implementing the social teachings of the Church into life. He was a co-organizer and patron of the Christian Trade Unions' Association and also served as a supervisor for some of them. In 1929, he established the Christian Loan Fund within the Association, where he held the position of Chairman of the Supervisory Board. He was one of the co-founders of the Publishing Fund, which in 1924 initiated the launch of the press organ of the Christian Democratic Party of Eastern Lesser Poland, *Głos Pracy* (*Voice of Labor*), renamed *Katolicki Głos Pracy* (*Catholic Voice of Labor*) in 1932. Initially, Szydelski was a member of the editorial committee of the paper, and from 1933 to 1939 he served as its publisher and owner.

He belonged to several charitable organizations and was involved in combating poverty and unemployment. As early as in 1917, he joined the Department of Public and Private Christian Charity Union, and in 1926 became the vice-chairman of the Executive Department of the Provincial Citizens' Committee for Aid to the Unemployed. In 1931, he joined the Lwów branch of the Citizens' Committee for Aid to the Unemployed. He was appointed to the Central Union of Catholic Charitable Associations and Institutions in Lwów. Four years later, he became a member of the Lwów Labor Fund. He was also a member of the Society for the Care of Apprentices, the Christian Association of Journeymen, the Association of Children and Youth Protection Societies, the Society of St. Vincent de Paul, and the Society of Mutual Aid for Priests.

Szydelski dedicated not only his active involvement, but also his writings to social issues. His legacy includes several hundred journalistic articles published in numerous periodicals, both local and national. He called in them for active efforts of both the clergy and the Catholic laity. Setting the best example through his own work and generosity, Szydelski allocated the majority of his income to charitable purposes, earning the title of a generous almsgiver. Regarding social Christian work as his moral duty, he considered visits to the poor his "most pleasant activity." His dynamic work in many areas of public life of the late 19th and early 20th century was interrupted by the outbreak of World War II. In the radically changed post-war Polish reality, he never returned to his previous activities, dedicating his time mainly to teaching candidates for the priesthood.

Rev. prof. dr. hab. Szczepan Szydelski undoubtedly belongs to the elite group of Poles of the first half of the 20th century, individuals of broad intellectual horizons, sincerely concerned about the common good, selfless in their socio-political and charitable work understood as service to God, the Church, and the country.

Keywords: Rev. prof. dr. hab. Szczepan Szydelski, Archbishop Józef Bilczewski, the Sejm of the Second Republic, Christian Democratic Party, Christian Social Union, National Unity Camp, Christian Trade Unions' Association of Eastern Lesser Poland, Lwów City Council, *Katolicki Głos Pracy* (*Catholic Voice of Labor*)

Ksiądz prof. dr hab. Szczepan Szydelski (1872-1967) odegrał wybitną rolę na scenie życia społeczno-kościelnego schyłku epoki zaboru austro-węgierskiego w Galicji oraz w okresie II Rzeczypospolitej. Urodzeniem był związany z ziemią rzeszowską, a studiami, formacją ascetyczno-moralną, intelektualną i dojrzałą działalnością publiczną z Małopolską Wschodnią i Lwowem. Zasadniczą domeną jego niezwykłej aktywności stała się praca dydaktyczno-naukowa i pisarska na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie, dzięki której zasłynął jako wybitny profesor teologii fundamentalnej i historii religii, autor podręczników akademickich, polemista w dyskusjach światopoglądowych Polski międzywojennej i organizator ruchu naukowo-teologicznego nie tylko w środowisku uniwersyteckim Lwowa, ale również na płaszczyźnie ogólnopolskiej.

Swoje zasługi położył także na polu aktywności społeczno-politycznej. Zaangażował się w ruch chrześcijańsko-społeczny w Galicji Wschodniej, a od 1918 r. w II Rzeczypospolitej. Przede wszystkim w latach 1930-1935 pełnił funkcję posła do Sejmu z ramienia Stronnictwa Chrześcijańskiej Demokracji. Należał do Zarządu Głównego tegoż ugrupowania politycznego, a po wystąpieniu z jego szeregów został prezesem Chadecji Małopolski Wschodniej (1932-1934). Zgłosił też akces do Zjednoczenia Chrześcijańsko-Społecznego, a potem do Obozu Zjednoczenia Narodowego – w obu partiach pełnił kierownicze funkcje. Przewodniczył również Zjednoczeniu Chrześcijańskich Związków Zawodowych Małopolski Wschodniej. Był także członkiem licznych lokalnych organizacji i stowarzyszeń katolickich. Wchodził przez kilka dziesięcioleci w skład Rady Miejskiej Lwowa (1911-1939). Udzielał się na forum Związku Miast Małopolskich i Zarządu Miast Polskich. Redagował i wydawał własnym sumptem organ prasowy małopolskiej Chadecji – „Głos Pracy”, a potem „Katolicki Głos Pracy”. Ogłosił drukiem kilkaset artykułów publicystycznych na tematy społeczno-polityczne i kościelne.

Wyróżniała go nadzwyczajna pracowitość, bezkompromisowość, idealizm, szczerzy patriotyzm, empatia, szczególnie względem losu ludzi ubogich, zdrowa religijność i wierność głoszonym zasadom. Swoją wszechstronną działalnością wniósł twórczy wkład w życie społeczno-polityczne i naukowo-kulturowe na ziemiach polskich I połowy XX stulecia.

Uniwersytet Papieski
Jana Pawła II
w Krakowie

<https://akademicka.pl>

